

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ВА УНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

Умаров Омонилла Сайдаминович,
ТДИУ катта ўқитувчиси (PhD)
E-mail: Omonillau@mail.ru

Аннотация: Мақолада рақамли иқтисодиёт тушунчаси, рақамли иқтисодиётга берилган таърифлар, рақамли иқтисодиётга хос бўлган технологик ўзгаришлар, рақамли иқтисодиётнинг ривожланиши аҳоли бандлигига таъсири, миллий рақамли иқтисодий хавфсизлик тизимини яратиш, ялпи миллий маҳсулотдаги ахборот коммуникация технологиялари соҳасининг улуши, алоқа ва ахборотлаштиришнинг айрим кўрсаткичлари таҳлили, мамлакатимизда тармоқ ва соҳаларда фойдаланилаётган махсус дастурий воситалар сони таҳлили масалалари ёритиб берилган.

Аннотация: В статье рассматривается определение цифровой экономики, технологические разработки, характерные для цифровой экономики, влияние цифровой экономики на занятость населения, создание национальной цифровой экономической системы, доля ИКТ в ВВП, анализ некоторых показателей коммуникации и информатизации, вопросы о количестве специального программного обеспечения, используемого в этой области.

Abstract: The article examines the concept of the digital economy, the definition of the digital economy, the technological developments characteristic of the digital economy, the impact of the digital economy on the employment of the population, the creation of a national digital economic system, the share of ICT in GDP, the analysis of some indicators of communication and information, the number of special software, used in this area.

Калитли сўзлар: рақамли иқтисодиёт, рақамли иқтисодиётнинг ривожланиши, миллий рақамли иқтисодий хавфсизлик, дастурий воситалар, мамлакат иқтисодий кўрсаткичлари.

Кириш

Ҳозирги кунда рақамли иқтисодиёт тушунчаси бир қатор мамлакатларнинг иқтисодий назарияси ва амалиётида пайдо бўлди. Бу рақамли технологияларнинг жадал ривожланиши, ахборот соҳасида инқилоб ва иқтисодиётнинг глобаллашув жараёнларини тезлаштириш билан ажралиб турди. Улардан фойдаланиш самарадорлиги ортиб бораётган билимга айлантирилди ва ижтимоий-иқтисодий алоқалар тобора кенгайиб бормоқда. Бозор субъектларининг фаолиятида рақамли трансформацияларнинг асосий омили рақамли маданиятни ривожлантиришдан иборат. Жамиятни ижтимоий ва иқтисодий ислоҳ қилишнинг ҳозирги босқичида атроф-муҳит жамиятнинг институционал тузилишига хос хусусиятларини келтириб чиқармоқда ва бу асосда янги тушунчалар ва ёндашувларни шакллантиришга зарурат туғдиради.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Иқтисодиёт ва жамиятнинг "рақамлаштириш" жараёни (инглиз тилида – digitization яъни, рақамлаштириш, баъзан эса digitalization яъни рақамлаштирилиши маъносини билдиради.) ҳақида гапирганда, биринчи навбатда, терминологияга

аниқлик киритиш керак. Энг кенг маънода "рақамлаштириш" жараёни одатда рақамли технологияларни кенг қўллаш ва ассимиляция қилиш ташаббуси билан бошланган ижтимоий-иқтисодий ўзгаришни англатади. ахборотни яратиш, қайта ишлаш, алмашиш ва узатиш технологияларидир¹.

Рақамли иқтисодиёт тушунчасига бир қатор таърифлар берилган. Жумладан, иқтисодиёт фанлари доктори, Россия Фанлар академиясининг мухбир аъзоси В.Иванов "Рақамли иқтисод - ҳақиқатимизни тўлдирадиган виртуал муҳит" - деб таъриф берган.

Томск давлат университетининг профессори, Р. Мешчеряковнинг фикрича "рақамли иқтисод" атамасига иккита ёндашиш мавжуд деб ҳисоблайди. Рақамли технологиялар асосида иқтисодиётнинг ва электрон товар ва хизматлар эксклюзив домен тавсифловчи рақамли иқтисодиёт: биринчи ёндашув "классик" деб номланиб, классик мисоллар - телетиббиёт, масофавий таълим, дори-дармонларни сотиш (фильмлар, телевизорлар, китоблар ва бошқалар). Иккинчи ёндашув: "рақамли иқтисод" илғор рақамли технологиялардан фойдаланган ҳолда иқтисодий ишлаб чиқаришдир.

М.Л. Калужский рақамли иқтисодиёт - иқтисодий интернет фаолияти, шунингдек, шакллари, усуллари, воситалари ва уни амалга ошириш алоқа муҳитидир деб таърифлаган.

Манбаларда келтирилишича "Рақамли иқтисодиёт" иқтисодиётнинг бундай тури маълум даражада амалда ишлайдиган турдаги модель ҳисобланади. Рақамли иқтисод - бу ишлаб чиқариш комплекси, инсон учун ҳаёт ва қулайликни таъминлайдиган маҳсулот ва хизматларни яратадиган ишлаб чиқариш тизими бўлиб, у ерда маълум бир кибер-жисмоний(киберфизическая) тизим пайдо бўлади.

Фикримизча, рақамли иқтисодиёт бу ишлаб чиқариш комплекси инсонлар учун қулайликларни таъминлайдиган маҳсулот ва хизматларни яратадиган виртуал муҳит бўлиб, рақамли технологиялардан фойдаланган ҳолда иқтисодий ишлаб чиқариш тизимидир. Шунингдек, рақамли иқтисод расмийлаштирилиши мумкин бўлган барча нарсани қамраб олиши мумкин, яъни мантиқий схемаларда намоён бўлади. Ҳаётнинг ўзи эса бу "нарсаларни" ишлаб чиқариш, тарқатиш, алмаштириш ва истеъмол қилиш тизимига айлантиришга имконият яратади. Ҳақиқатдан ҳам инсоннинг руҳий ҳақиқатида жойлашган дунёнинг виртуал қисмидан олдин ишлаб чиқариш кучи бўлмаган, янги ғоялар ва маҳсулотлар яратилган муҳит эмас эди.

Тадқиқот методологияси

Мамлакатимизда рақамли иқтисодиётни ривожланишидаги иқтисодий статистик кўрсаткичлари таҳлил қилинди. Рақамли иқтисодиёт фаолияти яқиндан ўрганилди ва маълумотлар базаси йиғилди. Тўпланган маълумотлар асосида кузатиш ва иқтисодий таҳлилни қиёслаш, тизимли ёндашув ҳамда мантиқий ёндашув каби услублардан самарали фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар

Мамлакатимизда рақамли иқтисодиётни ривожланишидаги иқтисодий кўрсаткичлар таҳлил қилинди. Унга кўра Республикаимизнинг ялпи миллий маҳсулотдаги ахборот коммуникация технологиялари соҳасининг улушини қўйидаги 1-жадвалда кўришимиз мумкин. Унга кўра ялпи ички маҳсулотни 100 % деб олсак, АКТ

¹ Данное определение приводится, в частности, экспертами UNCTAD (The Transformative Economic Impact of Digital Technology, http://unctad.org/meetings/en/Presentation/ecn162015p09_Katz_en.pdf)

соҳасидаги улуши 2014 йилда 2,31 %, 2016 йилга келиб бу кўрсаткич 2.56 % ни ташкил этди. АКТ соҳасида ишлаб чиқариш 2014 йилда 0,08 %, 2016 йилга келиб бу кўрсаткич 0,07 % ни ташкил этди. АКТ соҳасида савдо 2014 йилда 0,13 %, 2016 йилга келиб бу кўрсаткич 0,13 ни ташкил этди.

АКТ соҳасида хизмат кўрсатиш 2014 йилда 2,10 %, 2016 йилга келиб бу кўрсаткич 2,37 % ни ташкил этган. Ушбу жадвални таҳлил қилиш шуни кўрсатмоқдаки, рақамли иқтисодиётни ривожлантиришда бу кўрсаткичлар паст даражада эканлигини кўришимиз мумкин.

1-жадвал

Ахборот-коммуникация технологияларини ялпи ички маҳсулотдаги улуши (%)

Кўрсаткичлар номи	Йиллар		
	2014	2015	2016
Ялпи ички маҳсулот	100,0	100,0	100,0
АКТ соҳаси	2,31	2,28	2,56
Ундан:			
АКТ соҳасида ишлаб чиқариш	0,08	0,09	0,07
АКТ соҳасида савдо	0,13	0,09	0,13
АКТ соҳасида хизмат кўрсатиш	2,10	2,10	2,37

Манба: Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси ҳисоботларидан олинган.

Шунингдек, юқори технологияли ишлаб чиқариш, иқтисодий фаолият, молиявий хизматлар - интернет форматада ахборот ва коммуникация технологиялари ва шахсий ҳисоблаш қурилмалар, бизнес моделини ва бугунги иқтисодиётда истеъмолчилар нафақат ўзгарди, балки ижтимоий жараёнларни кенг ўзгартириш учун асос таълим концепциялари ва стандартлари, кўнгилочар ва дам олиш, электрон ўзаро асосланган, бу инфратузилмани, рақамли технологиялар асосида иқтисодий фаолият рақамли мақомга эга бўлган глобал иқтисодиётнинг янги тараққиёт вектори ҳисобланади.

Рақамли иқтисодиётнинг ривожланиши халқаро бизнеснинг ички ва ташқи муҳитига таъсир кўрсатиши мумкин. Ахборот-коммуникация технологиялари соҳасида катта ўзгаришлар рўй бермоқда, бу эса компаниялар фаолиятининг турли йўналишларида акс эттирилиши мумкин эмас. Интернет орқали бутун дунё бўйлаб ўз маҳсулотларини сотишлари мумкин. Кичик инвестицияга эга бўлган компаниялар тезда пайдо бўлиб, тез ўсиб ривожланиши мумкин.

Ахборот технологиялари ёрдамида харажатларни камайтириш ва айни пайтда иқтисодиётнинг кўплаб тармоқларида меҳнат унумдорлиги ва самарадорлигини ошириш учун бундай имконият мавжуд. Шу билан бирга, рақамли иқтисодиётни ҳисобга олган ҳолда бозорда компанияларнинг позицияси тобора мураккаблашиб бормоқда. Стратегик қарорлар қабул қилиш жараёнида хавф ва ноаниқлик даражаси ошади. Бу ҳолат технологик даражадаги динамик ўзгаришлар, рақобатнинг ўсиши ва иқтисодиётга давлат таъсири туфайли барқарор бозор ҳолатига боғлиқ бўлмайди.

Рақамли иқтисодиётга хос бўлган технологик ўзгаришлар ишлаб чиқарувчилар ва харидорлар учун янги бозор қоидаларини яратиши мумкин. Бундай муҳитда компаниялар янги рақобат стратегияларини қидириши ва рақобат самарадорлигини оширишлари керак. Омон қолиш ва айни пайтда янги шароитда ривожланиш учун компаниялар рақамли ахборот технологиялар соҳасида ўз ваколатларини оширишлари керак.

Рақамли иқтисоднинг самарадорлигини ҳар бир замонавий тадқиқотчи ва тажрибали тадбиркор кўрмайди. Аҳолига таҳдид солаётган томони шундаки, рақамли иқтисоднинг энг муҳим намоиши - роботларни ишлаб чиқаришга ва хизмат кўрсатиш соҳасига кенг жорий этишдир. Сўнги пайтларда ҳатто халқаро ташкилотлар ҳам иқтисодиётни роботлаштиришга олиб келиши мумкин бўлган хавфларни тушунишди, чунки роботлар деярли одамларни йўқ қилади. Башоратларга кўра, келгуси ўн йилликлар ичида учинчи дунё аҳолисининг учдан икки қисми ишсиз бўлади. Муаммо бу мамлакатларга тегишли бўлиши тасодиф эмас, чунки бу ерда роботлаштиришга дуч келадиган моддий ишлаб чиқариш устунлик қилади.

Ўтган асрнинг охирида ҳам нақд бўлмаган рақамли пул расмийлаштирилган эди. Улар марказий банклар томонидан чиқарилган ва улар депозит пул деб аталар эди. Энди янги пул тўплами пайдо бўлади, бу шахсий рақамли пул деб аталади. Кўпгина мутахассисларнинг фикрига кўра, бу одамлар учун ҳаётни осонлаштирмайди. Шу билан бирга, ёшларнинг янги технологияларга мослашиши осонроқ бўлган рақамли иқтисоддаги ёшларнинг аҳамияти катта ёшдагиларга қараганда муҳимдир.

Шубҳасиз рақамли иқтисодиётнинг ривожланиши аҳоли бандлиги соҳасига таъсир қилади. Келажакда қуйидаги касблар пайдо бўлиши мумкин:

- шахсий брендни бошқарувчи;
- виртуал адвокат;
- давлат органлари вакиллари билан мулоқот платформаси модератори;
- инфостйлеист;
- рақамли лингвист;
- муддатли брокер;
- интерфейси услубчиси.

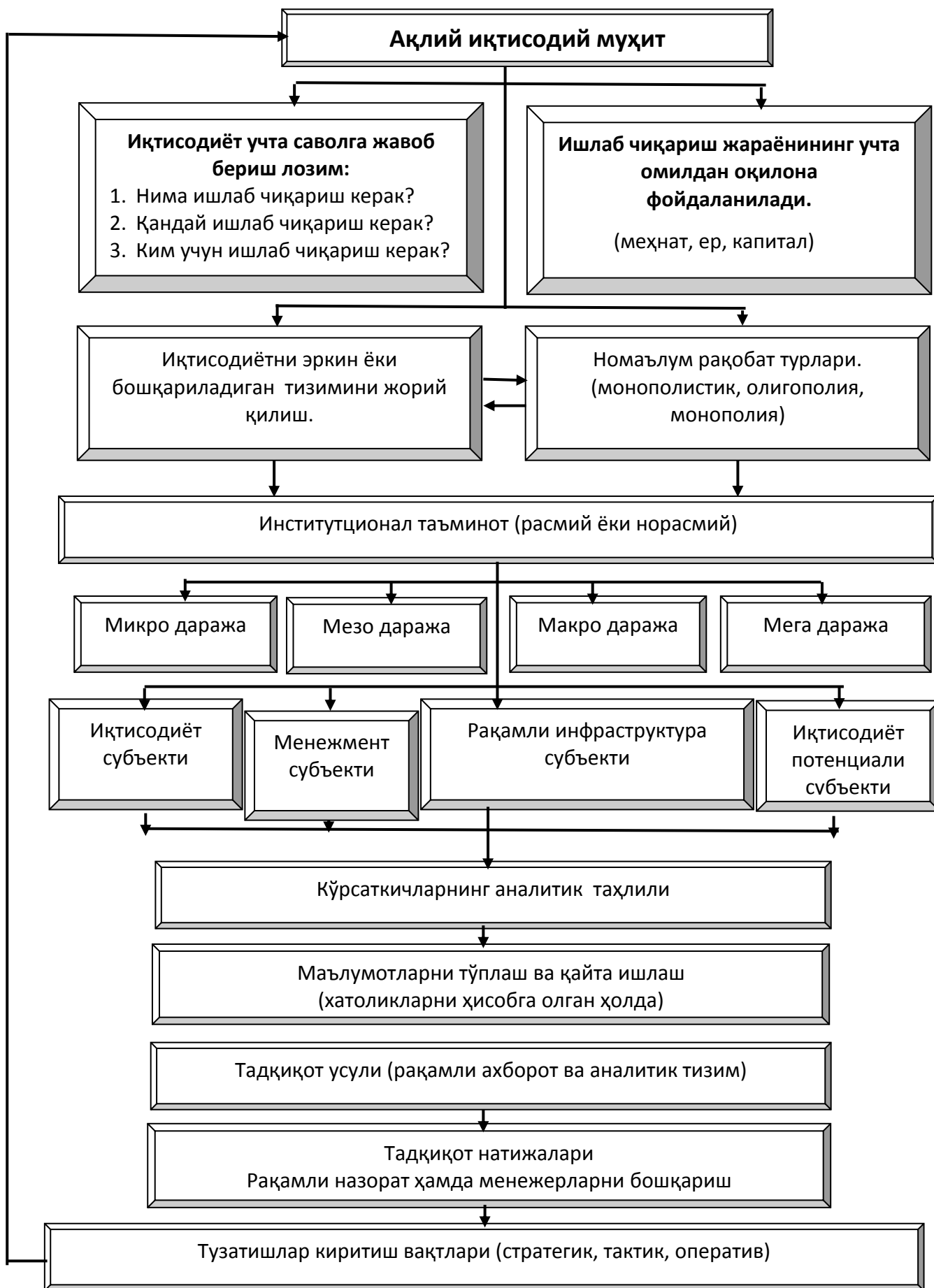
Шунингдек, рақамли иқтисодиётни ривожланиши оқибатида миллий рақамли иқтисодий хавфсизлик тизимини яратиш лозим. Институционал ёндашиш нуқтаи назаридан “Миллий рақамли иқтисодий хавфсизлик тизими” тушунчаси мураккаб сиёсий-ҳуқуқий, ташкилий, техник, ижтимоий-маданий тизим бўлиб, у миллий рақамли иқтисодий хавфсизликни таъминловчи объект ва субъектлар мажмуасидан иборат, бу рақамли иқтисодиёт субъектларининг миллий манфаатларини, амалдаги миллий қонунчиликни етарли даражада ҳимоя қилиш учун фойдаланилиши мумкин. Бу эса давлат сиёсати, миллий рақамли иқтисодий хавфсизлик, норасмий норма ва ижтимоий ҳуқ-қоидаларини тартибга туширувчи меъёрий-ҳуқуқий тизимни яратиш кераклигини билдиради.

Рақамли иқтисод, ноёб функциянинг айрим хусусиятларининг мавжудлиги сабабли классик иқтисодга хос бўлган чекловларни енгишга имкон беради:

1. Бир нечта одамлар моддий маҳсулотлардан фойдалана олмайдилар, чунки рақамли маҳсулотларнинг бундай тўсиқлари йўқ: нусха кўчириш ва чексиз одамлар доирасига тақсимланиши мумкин.

2. Материаллардан фойдаланиш пайтида фойдаланиш тақиқланади. Рақамли маҳсулотлар асл хусусиятларини йўқотмайди, шунингдек, бу хусусиятлар биргаликда ишлаш ёки алмашинув жараёнида яхшиланиши мумкин.

3. Ахборот-коммуникация майдончалари одатий савдо биноларида мавжуд бўлган майдонларнинг ҳажмига чекловлар ва шу билан бирга бир вақтнинг ўзида хизмат кўрсатадиган мижозларнинг сони ва миқдори жиҳатидан чекланишларини олдини олади.

1-расм. Иқтисодиётни рақамлаштиришни ҳисобга олган ҳолда иқтисодиётни оқилона яратиш концептуал модели

Иқтисодиётни рақамлаштиришни ҳисобга олган ҳолда иқтисодиётни оқилона яратиш концептуал моделида ижтимоий-иқтисодий сектор ўсиш таҳлили фазо-вақт ривожлантириш режалаштириш усулларида турли даражадаги назорат вазифаларини муқобил шакллантириш қўйидаги натижаларга олиб келади(1-расм):

- иқтисодиётнинг ҳолати таҳлил қилинади. Бунга иқтисодий бошқарув тизимини, унинг институционал қўллаб-қувватлашини ўрганиш киради;
- деҳқончилик даражалари аниқланади;
- оқилона иқтисодиётнинг субъектлари аниқланади;
- ижтимоий-иқтисодий ўсишга таъсир кўрсатадиган оқилона иқтисодиётнинг айрим субъектлари кўрсаткичлари аниқланади;
- кўрсаткичлар бўйича статистик маълумотлар тўпланади;
- аниқлик ва ноаниқлик, ички ва ташқи хавфларни аниқлаш учун ўрганиш;
- институционал деформацияларнинг ички ва ташқи таҳдидларидан оқилона иқтисодиётнинг хавфсизлигини таъминлаш учун тузатувчи чоралар кўрилади.

Мамлакатимизда мавжуд махсус дастурий воситалар, умумий фойдаланувдаги дастурий воситалардан ташқари махсус дастурий воситалар ҳам мавжуд. Жумладан, илмий тадқиқотлар, лойиҳалаштириш, автоматлаш-тирилган ишлаб чиқаришни ёки алоҳида техник воситаларни ва технологик жараёнларни бошқариш, ташкилий, бошқарув ва иқтисодий вазифаларнинг ечими, товар (иш, хизмат)ларни сотиш ва сотиб олишни бошқариш, электрон шаклда молиявий ҳисоб-китобларни бажариш, Интернетни қўшган ҳолда глобал ахборот тармоғи орқали ташкилотингиз маълумотлар базасидан фойдаланиш, электрон ҳуқуқий-маълумотнома тизимлари, CRM-тизимлари, ERP-тизимлари, SCM-тизимлари, таҳририй-нашр тизимлар, антивирус дастурлари, ўқув дастурлари мавжуд. Қўйидаги 2-жадвалда махсус дастурий воситалар йиллар кесимида ўсиб бораётганини кўришимиз мумкин.

2-жадвал

Мамлакатимизда тармоқ ва соҳаларда фойдаланилаётган махсус дастурий воситалар сони таҳлили

№	Махсус дастурий воситалар	Йиллар		
		2014	2015	2016
1	Илмий тадқиқотлар учун	202	189	159
2	Лойиҳалаштириш учун	178	177	168
3	Автоматлаштирилган ишлаб чиқаришни ёки алоҳида техник воситаларни ва технологик жараёнларни бошқариш учун	235	267	249
4	Ташкилий, бошқарув ва иқтисодий вазифаларнинг ечими учун	550	532	513
5	Товар (иш, хизмат)ларни сотиш ва сотиб олишни бошқариш учун	284	313	304
6	Электрон шаклда молиявий ҳисоб-китобларни бажариш учун	1253	1350	1406
7	Интернетни қўшган ҳолда глобал ахборот тармоғи орқали ташкилотингиз маълумотлар базасидан фойдаланиш имконини бериш учун	303	320	304
8	Электрон ҳуқуқий-маълумотнома тизимлари	724	769	699
9	CRM-тизимлари	38	57	53
10	ERP-тизимлари	40	62	62
11	SCM-тизимлари	17	24	20
12	Таҳририй-нашр тизимлар	195	125	98
13	Антивирус дастурлари	2151	2004	1723
14	Ўқув дастурлари	119	129	126

Манба: Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси ҳисоботларидан олинган.

Рақамли иқтисоднинг шаклланиши муайян базага эга бўлиши керак, бу қўйидагича бўлиши лозим:

- рақамли инфратузилмани ва алоқа стандартларини ишлаб чиқиш;
- ахборот хавфсизлигини таъминлаш;
- On-Line хизматларни кенгайтириш;
- фуқаролар учун тармоқ ичидаги ва On-Line коммуникацияларга бепул киришни яратиш;
- рақамли экотизимларда ахборот оқимлари ва билимларни бошқаришни такомиллаштириш.

Рақамли иқтисодиётни шакллантириш ва амалга оширишнинг муҳим жиҳати, биринчи навбатда, қўйидаги муаммоларни ҳал этишга йўналтирилган давлат минтақавий сиёсатини амалга ошириш ҳисобланади. Ҳудудларда инвестицион жозибadorлигини ошириш ва улардаги инновацион фаолиятни ошириш, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш, минтақаларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш соҳаси-даги ҳудудий номуносибликни минималлаштириш, минтақалараро муносабат-ларни мустаҳкамлаш ҳамда инсон салоҳиятидан оқилона фойдаланиш лозим.

Биз минтақавий ривожланиш соҳасида тўртта стратегик вазифани белгилашни таклиф қиламиз:

Биринчидан, ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий тизими сифатида ҳудудларнинг рақобатдошлигини ошириш ва уларнинг ресурс салоҳиятини мустаҳкамлаш;

Иккинчидан, инсон ресурсларини ривожлантириш;

Учинчидан, минтақалараро ҳамкорликни ривожлантириш ҳамда минтақаларни ривожлантириш учун институционал шароитларни яратиш.

Тўртинчидан, жараёнларни самарали бошқариш ва ўз вақтида тўғри қарор қабул қилиш учун онлайн режимда хўжалик юритувчи субъект даражасида молиявий ва иқтисодий хавфсизликни мониторинг қилиш учун дастурий таъминотни тақдим этиш учун бевосита мулоқот қилиш ва алоқа учун алоқа тизимини яратиш керак.

Ушбу вазифалар давлат томонидан тадбиркорлик ва кичик бизнесни молиялаштиришни мақсадли йўналтиришда ўз вақтида жавоб бериш учун минтақавий ва давлат даражасида мунтазам равишда янгиланиши, қўллаб-қувватлаши, мониторингини амалга ошириши ҳамда мунтазам янгиланишини таклиф этади. Тадбиркорлик фаолияти субъектлари даражасида самарали ўзлуксиз ишлаш учун хўжалик юритувчи субъектлар интернетдан фойдаланишади. Шу билан бирга, "бизнес-ҳокимият" тизими субъектлари ўртасида самарали ҳамкорликни ўрнатиш модели ажралмас ва муҳимдир.

Алоқа ва ахборотлаштиришнинг айрим кўрсаткичлари таҳлиliga кўра маълумотлар узатиш тармоғига уланган абонентлар сони 2014 йилда 17 372 816 тани ташкил қилган бўлиб, бу кўрсаткич монанд 2016 йилда 19 532 122 тани ташкил этди. Интернет тармоғига уланган абонентлар сони 2014 йилда 7 904 040 та бўлган бўлса, бу кўрсаткич 2016 йилга келиб 9 626 764 тани ташкил қилган. Операторлар (провайдерлар) тармоғида жойлашган Веб-сайтлар сони 2014 йилда 7349 та 2016 йилда эса 7570 тани ташкил қилган. Юридик шахслар сайтлари 2014 йилда 6229 тани

ташкил қилган бўлса 2016 йилга келиб бу кўрсаткич 6249 тани ташкил қилган. Жисмоний шахслар сайтлари 2014 йилда 1120 тани ташкил қилган бўлса 2016 йилга келиб бу кўрсаткич 1321 тани ташкил қилди. Ушбу кўрсаткичларни тахлили шуни кўрсатмоқдаки, мамлакатимизда рақамли иқтисодиётни ривожлантиришга қисман бўлса-да асос бўлади деб ҳисоблаймиз (3-жадвал).

3-жадвал

Алоқа ва ахборотлаштиришнинг айрим кўрсаткичлари таҳлили

№	Кўрсаткичлар номи	Йиллар		
		2014	2015	2016
1.	Маълумотлар узатиш тармоғига уланган абонентлар сони	17 372 816	18 339 669	19 532 122
2.	шу жумладан Интернет тармоғига уланган абонентлар сони	7 904 040	8 339 069	9 626 764
3.	Операторлар (провайдерлар) тармоғида жойлашган Веб-сайтлар сони	7349	8101	7570
4.	Юридик шахслар сайтлари сони	6229	6938	6249
5.	Жисмоний шахслар сайтлари сони	1120	1163	1321

Манба: Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси ҳисоботларидан олинган.

Фикримизча, рақамли тизимлар учун технологиялар ва хизматларни ўз ичига қўйидагиларни олиши керак:

- ахборот-коммуникация тизимининг ривожланган тузилмаси;
- объектив йўналтирилган гуруҳларда иштирок этадиган интерактив жамоалар;
- ахборот ресурслари;
- маълумот базаси;
- электрон ўзаро таъсирларнинг янги шакллари;
- бизнес, ҳукумат ва жамиятни интеграциялашиш учун платформа;
- рақамли муҳит.

Хулоса ва таклифлар

Юқоридагиларни ҳисобга олиб, рақамли технологияларни қўллаш ва улардан фойдаланиш, уларнинг мавжудлиги ва сифати, тайёргарлик босқичлари ва ривожланишнинг турли даражалари, мажбурий мактабгача таълимда техник кўникмалар олиш бўйича зарур таълимнинг даражасини оширишга алоҳида эътибор бериш керак ҳамда корхона ва ташкилотларда олий таълим ва докторантура таълим дастурларини таъминлашимиз керак.

Минтақавий даражадаги оқилона иқтисодий тизимни шакллантириш барқарор иқтисодий ўсиш нуқталарини аниқлаш, минтақанинг ривожланиш соҳалари ва йўналишларини нафақат замонавий шароитларда рақамли шакллантиришни эмас, балки биринчи навбатда, инсон ресурсларини ривожлантиришнинг устувор йўналишларини белгилаш йўли билан давлат-хусусий сектор ҳамкорлиги асосида иқтисодий ва инновацион ривожланиш сармояси шакллантирилади.

Асосий омилларни дастурий таъминотни фаоллаштиришга қаратилган оммавий ахборотлаштиришни ривожлантириш, аппаратни янгилаш, тармоқ технологияларини ривожлантириш, транзакцион секторнинг ўсиши ҳисобланади. Шу билан бирга, рақобатбардош иқтисодиётни ривожлантиришнинг ғояларини тарқатиш, ахборот бозори сифатида тавсифланган ижтимоий - иқтисодий ва ҳуқуқий муносабатларнинг

ривожланиши соҳасида истеъмолчилар, ишлаб чиқарувчилар, воситачилар ўртасидаги савдоси ахборот маҳсулотлари бозорини шакллантиради. Ушбу ёндашув бир қатор мамлакатларда ахборот индустриясининг устунлигини кучайтиради, ишлаб чиқариш ва хизматлар соҳаси борган сари билимга асосланган ва инновацион асосида ривожланади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Алексеев И.В. Информационное обеспечение системы управления франчайзинговыми предприятиями / И.В. Алексеев, Е.В. Рибокене // Экономические и гуманитарные науки. – 2015. – №1 (276). – С. 105–110.
2. Брайан А. Вторая экономика [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.obs.ru/article/1887/> .
3. Калужский М.Л. Маркетинговые сети в электронной коммерции: институциональный подход / М.Л. Калужский. – М.; Берлин: Директ-Медиа, 2014. – 402 с.
4. Кунгуров Д. Россиян ждет цифровая экономика. Высокие технологии способны реанимировать слабую экономику [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://utro.ru/articles/2016/12/04/1307336.shtml>.
5. Петросян А. Что нужно знать о цифровой экономике и ее перспективах- [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kommersant.ru/doc/3063024>.
6. Цветков В.А. Реализация стратегий новой индустриализации экономики / В.А. Цветков, И.М. Степнов, Ю.А. Ковальчук // Вестник Финансового университета. – 2016. – Т. 20. – №6 (96). – С. 19–30.
7. Kelly K. New Rules for the New Economy: 10 radical strategies for a connected world / K. Kelly. – New York: Viking, 1998. – 224 p.